

НЕ/СПОДІВАНИЙ ПЛОЩАНСЬКИЙ

Невідомо, чи знайшлася б у багатотомній книгозбірні з історії нашого міста схованка для брошури, автором якої був майже призабутий нині «твердий русин» Венедикт Площанський. Адже його погляд, використовуючи сучасне трактування «його і товаришів» праці на політичній ниві Галичини ХІХ ст., однозначно трактується як ворожий українству і його національному відродженню. Тим паче, що сам В. Площанський як автор краєзнавчих розвідок, почасти компіляцій з відомих галицьких джерел, це одна фігура, а В. Площанський-політик і громадський діяч – протилежна в ідеологічному сенсі постать.

Наш допитливий читач, напевно, вже втомлений однотипним початком усіх дотепер відомих розвідок ХІХ – початку ХХ ст. про Станиславів. Адже у них ідеться про, без перебільшення, якийсь «дивовижний» випадок, навіть «чудо на Бистриці» (перефразовуючи відомий історичний факт) і надзвичайне бажання Потоцьких закласти своє місто, радше фортифікаційний пункт. На жаль (чи на щастя?), і В. Площанський починає свою книжечку саме так – уподібнюючись до сучасних йому авторів, які писали про Станиславів. Він рясно використовує архівні, чи радше магістратські, документи (частина з яких канула в Лету ще до початку «нового», ХХ століття), дошуковується окремих сюжетів та цифр з новочасної історії міста.

Книжечка галицького краєзнавця, а від якогось часу і москвофіла В. Площанського – історичний погляд на польсько-шляхетське місто над Бистрицями, яке колись зупинилося тут у поході Потоцьких на схід. Від решти краєзнавчих видань історія Станиславова а-ля Площанський відрізняється виразним галицько-руським духом, бажанням автора «вписати» у міський контекст автохтонну українську людність. Повсякдення і поведінку останніх він показує через інтегрованість у «чуже» місто, релігійні практики та поодинокі інституції. Незважаючи на відверто польсько-жидівський характер міста, В. Площанський описує і цілком «руські» місця Станиславова, вплітаючи в історичний контекст передмістян і містян, поодиноких урядників і церковних достойників.

Цікаво, що В. Площанський не вважав свою студію особливою і науково бездоганною, а тільки спробою подати свій напів-оригінальний виклад минувшини і сьогодення його Станиславова. За це йому належать і честь, і хвала, незважаючи на політичні уподобання і поступове зречення усього українського.

Замислімся: а чи стане духу в наших сучасників – наприклад, депутатів чи очільників муніципалітету, лідерів місцевих партійних комірок чи просто пристосуванців-функціонерів сісти за стіл і ґрунтовно описати майже достовірну історію сучасного їм Івано-Франківська? Але важливо тут було б справді описати, а не переписати (як це часто бачимо у газетних публікаціях і «серйозних» виданнях з міської історії, надрукованих за гроші платників податків, які ніхто ніколи не рецензував...) Чи не зацікавив би, приміром, нас якийсь сторонній погляд на історію вже українського (після 1991-го) Івано-Франківська, його політичний і культурний феномен, або відносини всередині міської господарки – надприбутки і надзбитки? Звісно, відповідь риторична... Це власне і є той питомий приклад того, як далеко ми сьогодні від В. Площанського і його покоління станиславівських краєзнавців.

Читаючи нині скупі рядки про «галицько-руський» Станиславів, не забуваймо, що їх написала людина, ще не інфікована смертельною болячкою москвофільства, дещо інший Площанський, поміркований, ґрунтовний як історик і виважений в оцінках минулого і сучасного. Якщо ми це зрозуміємо, тоді й не припадатиме пилом його брошура у спільній книгозбірні під назвою «Моє місто».

Іван Монолатій